

**Christian
Jensen**

*Adjunkt, Københavns Universitet,
Center for Internationalisering og
Parallelsproglighed (CIP),
chrjen@hum.ku.dk*

**Lars Stenius
Stæhr**

*Lektor, Københavns Universitet,
Center for Internationalisering og
Parallelsproglighed (CIP),
lars@hum.ku.dk*

**Jacob
Thøgersen**

*Adjunkt, Københavns Universitet,
Center for Internationalisering og
Parallelsproglighed (CIP),
jthoegersen@hum.ku.dk*

Har ældre universitetsundervisere flere problemer med undervisning på engelsk?

Det er en almindelig antagelse at ældre i samfundet har større problemer med engelsk end yngre. I denne artikel ser vi på om dette også gælder på universitetet, dvs. om ældre undervisere vurderer deres engelskfærdigheder som værende ringere end yngre undervisere, og om de i højere grad oplever problemer med at bruge engelsk i undervisning og anden faglig sammenhæng.

Baggrund

I de senere år har vi set en stigning i udbuddet af engelsksproget undervisning på danske universiteter, og i 2007 var ca. en fjerdedel af alle danske universitetsuddannelser engelsksprogede (Kulturministeriet 2008: 42). Som en naturlig konsekvens heraf står flere og flere universitetsundervisere over for at skulle undervise på engelsk. Dette kan potentielt medføre problemer, både for den enkelte underviser og for undervisningskvaliteten. Der vil uden tvivl være universitetsundervisere, som ikke har tilstrækkelige engelskkundskaber til at kunne håndtere de sproglige udfordringer, som skiftet i undervisningssprog medfører. Det kan eksempelvis føre til at de ikke i samme grad har sprogligt overskud til at improvisere og udvise pædagogisk fleksibilitet (Wilkinson 2005; Tange 2008). Det kan have den meget uheldige konsekvens at den engelsksprogede undervisning bliver en forsimplet version af den dansksprogede.

Tidligere undersøgelser af sammenhængen mellem alder og engelskkompetence har vist at ældre vurderer deres engelskkundskaber ringere end yngre. I Preislers (1999) undersøgelse af danskeres engelsk fremgår det bl.a. at jo ældre man er, desto ringere vurderer man sine evner til at håndtere situationer, hvor man skal bruge engelsk. Ifølge Preisler hænger dette sammen med de forskellige gruppers skoleuddannelse; jo kortere uddannelse man har, desto ringere vurderer man sine engelskkundskaber. Det hænger også sammen med at engelskundervisningen er blevet udbygget med årene. Derudover glemmer man jo en del af det man lærte i skolen med alderen, og undersøgelsen viser da også et markant fald i selvrapporteret sprogfærdighed efter 40-årsalderen og i endnu højere grad efter 55-årsalderen (Preisler 1999: 27).

Parallelt med dette har projektet *Moderne Importør i Sprogene i Norden* undersøgt brug af engelsk i syv nordiske sprogsamfund. I en spørgeskemaundersøgelse svarede i alt 6000 respondenter på hvor meget de havde brugt engelsk inden for den sidste uge. I samtlige sprogsamfund svarede unge at de havde brugt engelsk mere end ældre, og i samtlige sprogsamfund var den forskel statistisk signifikant. (Kristiansen & Vikør 2006: 200).

Problem

I befolkningen som helhed er der altså en veldokumenteret tendens til at ældre borgere bruger engelsk mindre og vurderer deres engelskkompetencer som ringere. Det er ikke sikkert at samme forhold gør sig gældende i en universitetskontekst, idet engelsk i højere grad er en del af de fleste universitetsunderviseres dagligdag. Ikke desto mindre synes der i universitetskredse at være en udbredt opfattelse af at det specielt er ældre ansatte der har engelsksproglige problemer. Når vi i CIP bliver kontaktet med ønsket om engelskkurser, nævnes det igen og igen at kurserne især skal være rettet mod de ældre ansatte. Det er denne antagelse om at ældre undervisere har størst problemer med engelsk, vi har undersøgt.

Undersøgelse

I 2009 gennemførte CIP en spørgeskemaundersøgelse blandt alle undervisere på Københavns Universitet der havde til formål at afdække universitetsunderviseres holdninger til brugen af engelsk som undervisningssprog (Jensen, Stæhr & Thøgersen 2009). Ud over at besvare en række holdningsspørgsmål vedr. brugen af engelsk ved universitetet blev respondenterne bedt om at vurdere deres egne engelskkundskaber og forholde sig til en række udsagn om erfaringer med brug af engelsk i faglig sammenhæng. Det sidste skulle bidrage til at afdække deres oplevede problemer med undervisning på engelsk.

Spørgeskemaet blev udsendt elektronisk til alle ansatte med undervisningsforpligtelse på KU, svarende til 4824 personer. Undersøgelsen blev gennemført anonymt,

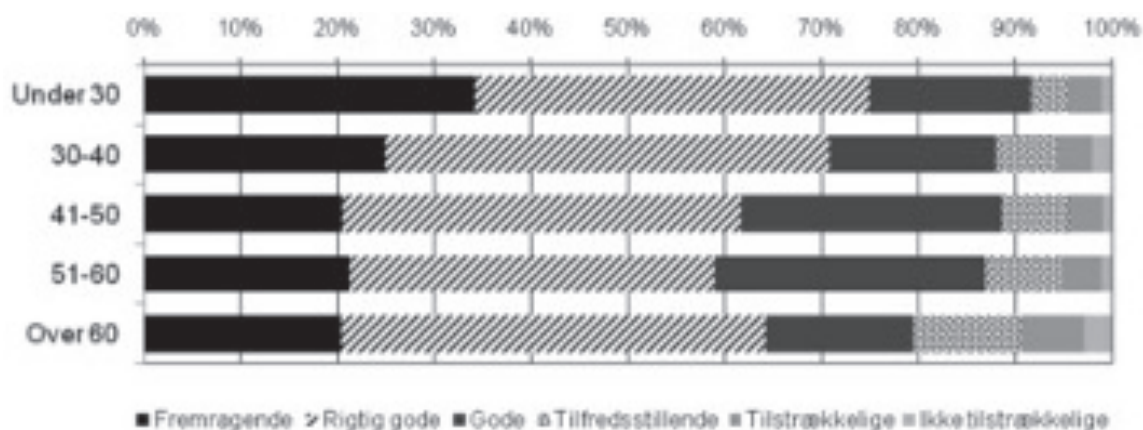
og 1104 undervisere fra universitetets otte fakulteter besvarede spørgeskemaet. Det er en svarprocent på 22,9.

I denne artikel vil vi se nærmere på resultaterne vedr. selvvurdering af engelskkundskaber og oplevede problemer med undervisning på engelsk og sammenholde disse resultater med respondenternes alder. For det første vil vi undersøge om der blandt universitetsundervisere gælder den samme alderseffekt som Preisler fandt i befolkningen generelt, dvs. om ældre undervisere generelt vurderer deres engelskkompetencer som ringere end yngre undervisere. For det andet vil vi undersøge om ældre undervisere oplever flere problemer med at undervise på engelsk.

Vurdering af egne engelskkompetencer

Respondenterne blev bedt om at vurdere deres engelskkundskaber på en skala med seks niveauer fra “fremragende” til “ikke tilstrækkelige”. De blev desuden bedt om at angive deres alder ved at indplacere sig i en af fem aldersgrupper (vi undlod at bede om præcis alder som en del af vores garanti om at sikre fuldstændig anonymitet i besvarelserne). Fordelingen af svarene er vist i figur 1.

Selvvurderede engelskkundskaber

Figur 1. Selvvurderede engelskkundskaber fordelt på fem aldersgrupper.

Det fremgår af figur 1 at der er et svagt, jævnt fald i selvvurderet engelskkompetence med højere alder. Hvis vi ser på den høje ende af skalaen – fx kun “fremragende” og “rigtig gode” – er der en tendens til at ældre respondenter er mindre tilbøjelige til at give sig selv en sådan vurdering, dog kun fra gruppen under 30 op til gruppen 51-60. Herefter vender mønstret; der er faktisk lidt flere i gruppen over 60 der giver sig selv en af de to højeste vurderinger end i gruppen 51-60 (og marginalt også gruppen 41-50). Vi kan altså ikke konkludere at der blandt de ældre undervi-

sere er relativt færre der efter eget udsagn har meget gode engelskkundskaber – der er snarere tale om at de to yngste grupper, dvs. under 30 og 30-40, i højere grad vurderer sig selv højt.

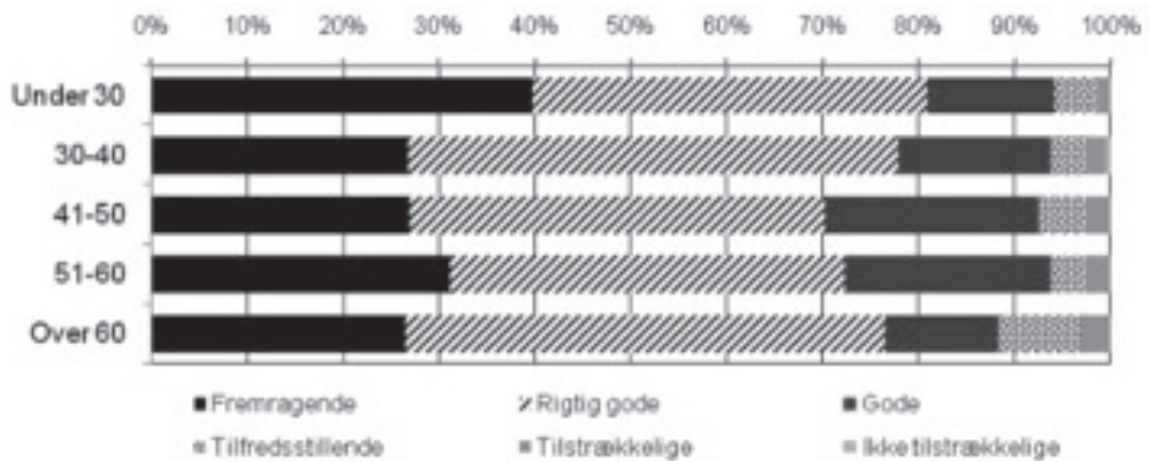
Hvis vi ser på den nedre del af skalaen – her kategorierne “tilfredsstillende, tilstrækkelige, ikke tilstrækkelige”, er billedet et lidt andet og på nogle måder mere tydeligt. Igen vurderer den yngste gruppe sig “bedst”, med en samlet andel på kun ca. 8 % der vurderer deres engelsk til at ligge i en af de tre laveste kategorier. Aldersgrupperne 30-40, 41-50 og 51-60 ligger på dette område meget tæt: omkring 11-13 % af respondenterne i disse grupper har bedømt deres engelsk til at ligge i den laveste halvdel af skalaen. Gruppen over 60 skiller sig her ud ved at godt 20 % af disse respondenter har placeret sig selv i en af de tre laveste kategorier. Der er med andre ord mere end dobbelt så mange i den ældste aldersgruppe som i den yngste gruppe der mener at deres engelsk ikke har et niveau der kan betegnes som “godt, rigtig godt” eller “fremragende” (og knap dobbelt så mange i forhold til de øvrige aldersgrupper).

Billedet af sammenhængen mellem alder og selv vurderet engelskkompetence er således forskelligt alt efter hvordan vi undersøger det. Hvis vi anvender et gennemsnit som udtryk for kompetence, ser vi et jævnt fald i takt med højere alder. Fokuserer vi på den høje ende af skalaen (“fremragende, rigtig gode”), tyder det snarere på at det er de 41-60-årige der efter eget udsagn er relativt svagest, og ikke dem over 60. Fokuserer vi på den lave ende af skalaen (“tilfredsstillende, tilstrækkelige, ikke tilstrækkelige”), er det gruppen over 60 der skiller sig ud ved i højere grad at placere sig inden for en af disse kategorier. Tilnærmelsesvis det samme billede viser sig hvis man kun ser på de to ringeste kategorier; her er fordelingerne mellem 4,4 og 5,8 % for de tre yngste grupper, mod 9,5 % for den ældste gruppe.

Oplevede problemer med brug af engelsk

Det er forventeligt at der vil være en sammenhæng mellem selv vurderet engelskkompetence og hvorvidt man som underviser oplever problemer med at bruge engelsk i undervisningen eller i andre faglige sammenhænge. Vi bad derfor deltagerne om at tage stilling til i alt 16 udsagn om forskellige aspekter af dette tema, dog kun de deltagere der angav at mindst 10 % af deres undervisning foregik på engelsk, i alt 586 respondenter. For at kunne lave en direkte sammenligning med selvevalueret engelskkompetence er det derfor nødvendigt først at se på disse 586 deltageres selv vurderede engelsk (figur 2).

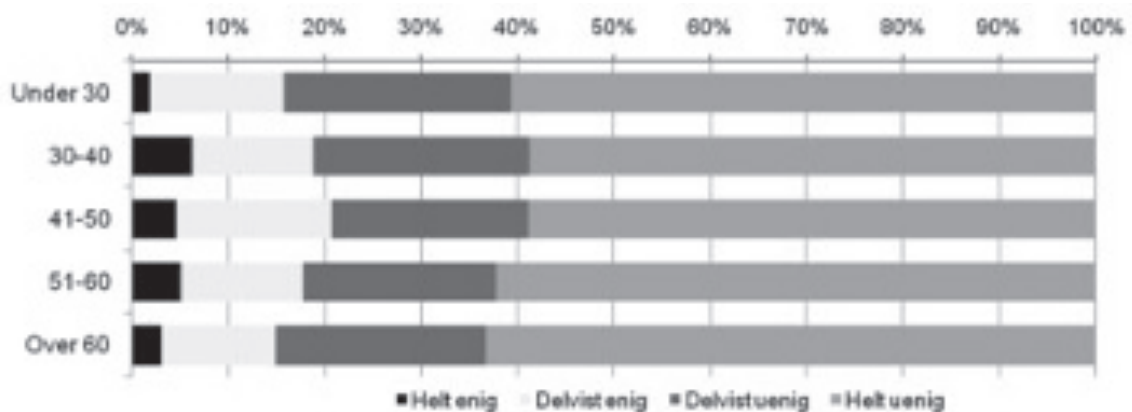
Selvurderede engelskkundskaber (respondenter med mindst 10 % undervisning på engelsk)

Figur 2. Selvvurderede engelskkundskaber fordelt på aldersgrupper (kun respondenter med mindst 10 % engelsksproglig undervisning).

Selv om der sker visse forskydninger i fordelingerne når man ser på de respondenter der underviser på engelsk, så er det generelle billede det samme: Gruppen under 30 vurderer deres engelsk højest, og i sammenligning med de øvrige grupper er der flere i gruppen over 60 der placerer deres engelsk i en af de tre laveste kategorier. Dette er således udgangspunktet for sammenligning med svarene på de spørgsmål der handler om oplevede problemer med brug af engelsk, og som vises i figur 3.

Oplever ofte problemer med engelsk i undervisningen eller anden faglig sammenhæng

Figur 3. Oplevede problemer med engelsk i undervisningen eller anden faglig sammenhæng. Sammentælling af svar på 16 forskellige udsagn.

Figur 3 viser at der ikke er en simpel og entydig sammenhæng mellem alder og oplevede problemer med brug af engelsk i undervisningen og anden faglig sammenhæng. Ganske vist er det respondenterne i den yngste gruppe (under 30) der generelt er mindst enige i at de ofte oplever problemer, hvis vi kun ser på svarkategorien "helt enig", men medtager vi kategorien "delvist enig", er det faktisk gruppen over 60 som er mindst enige i at de ofte oplever problemer med brug af engelsk.

Med hensyn til de to spørgsmål vi satte os for at undersøge, kan vi således konstatere at gruppen over 60 i hvert fald på nogle måder vurderer deres engelsk lavere end de øvrige grupper. Derimod oplever denne gruppe *ikke* flere problemer med brug af engelsk i undervisningen end de øvrige aldersgrupper. Det modsatte synes nærmest at være tilfældet.

Diskussion

Selvom gruppen over 60 i nogle henseender vurderer deres engelskkundskaber forholdsvis lavere end de andre aldersgrupper, er forskellene mellem grupperne mindre end man kunne forvente ud fra den opmærksomhed som denne gruppe får fra bl.a. studieledere, institutledere og dekaner.

Derudover er forskellene mellem grupperne mindre end i befolkningen som helhed, jf. Preisler (1999). Som antydnet tidligere i denne artikel, skyldes dette sandsynligvis at engelsk er en integreret del af de fleste universitetsunderviseres arbejde. Gruppen er dermed ikke sammenlignelig med det brede udsnit af den danske befolkning som Preisler undersøgte. Engelskkundskaberne hos Preislers informanter hviler primært på deres skoleuddannelse som ligger langt tilbage i tiden. Hos universitetsunderviserne hviler kompetencerne i højere grad på den daglige, vedvarende brug af engelsk som bidrager til ikke alene at vedligeholde, men også udbygge deres engelskkompetencer.

Gruppen over 60 vurderer trods alt deres engelskkompetencer lidt lavere end de øvrige grupper, og det er værd at fremhæve at markant flere undervisere over 60 vurderer deres engelsk til at ligge i en af de tre laveste kategorier ("tilfredsstillende, tilstrækkelige, ikke tilstrækkelige"). Man kunne antage at undervisere der placerer deres engelsk i disse kategorier, i højere grad vil opleve at de har problemer med undervisning på engelsk, og derfor skulle man forvente at en højere andel af ældre undervisere oplever problemer. Dette er imidlertid ikke tilfældet.

En forklaring på dette kunne være forskelle i erfaring. Alt andet lige må man forestille sig at ældre undervisere har større faglig og undervisningsmæssig erfaring hvilket kommer dem til gode også når de underviser på et fremmedsprog. Det er derfor muligt at de i kraft af dette faglige overskud kan kompensere for eventuelle sproglige mangler.

Hvis ældre undervisere er i stand til at kompensere for eventuelle sproglige mangler, er det – modsat eksisterende antagelser – ikke nødvendigvis denne gruppe der skal have størst opmærksomhed. En interessant problemstilling at undersøge i denne sammenhæng er hvilke krav der er til den engelsksproglige kompetence hos henholdsvis unge og mere erfarne undervisere. Det er ikke usandsynligt at unge undervisere faktisk har brug for et større sprogligt overskud for at kunne klare de samme opgaver som deres ældre kolleger. De unge har i sagens natur ikke samme erfaringer som mere erfarne undervisere med hvilke stofområder der er svære, hvilke spørgsmål studerende typisk stiller, hvilke forklaringer studerende bedst forstår osv. Hvor den mere erfarne underviser kan trække på mere eller mindre gennemprøvede strategier, må den yngre underviser eksperimentere og prøve sig frem. Den yngre underviser er i højere grad nødt til at improvisere, ikke mindst første gang han eller hun underviser på et kursus. At skulle improvisere kan presse den enkelte ud i fagligt ukendte territorier, hvilket stiller større sproglige krav. Sagt på en anden måde har de yngre brug for deres formodede større engelskkompetencer, uden at det nødvendigvis er nok til at sikre dem mod sproglige problemer i undervisningen.

Omvendt kan man spørge sig selv hvad konsekvenserne er hvis de ældres relativt sjældnere problemer skyldes at de omgår problemstillinger, der kræver mere nuancerede engelskkompetencer. Kompenserer de ældre simpelthen ved at undgå at komme ud i svære områder, og i stedet holde sig til det sikre og velprøvede? I yderste konsekvens kunne man forestille sig en underviser der undgår interaktion med de studerende for at undgå de sproglige udfordringer der ligger heri. Det kan også tænkes at de qua deres erfaringer og et større fagligt overskud er i stand til at klare potentielt mere komplekse sproglige udfordringer ved hjælp af sproglige forenklingsstrategier.

Spørgsmål som disse bringer os fra det (fremmed-)sproglige over i det didaktiske, og de kan ikke besvares med de data vi har tilgængelige her. Derimod åbner de for interessante forskningsspørgsmål: Nemlig ikke blot “hvordan er universitetsundervisning forskellig på dansk og engelsk?” eller “hvordan er unge og ældre underviseres undervisning forskellig?”, men også “hvordan tilpasser henholdsvis unge og ældre deres undervisning når de underviser på hhv. dansk og engelsk?”

Litteratur

- Jensen, C., Stæhr, L.S. & Thøgersen, J. (2009): *Underviseres holdninger til engelsk som undervisningssprog – en spørgeskemaundersøgelse på Københavns Universitet*. København: Center for Internationalisering og Parallelsproglighed, Københavns Universitet. Kan downloades fra CIPs hjemmeside: <http://cip.ku.dk/forskning/publikationer/>
- Kristiansen, T. & Vikør, L. (2006): “Nordiske språkhaldninger – jamføring og konklusjonar”. I: Kristiansen, Tore og Lars S. Vikør (red.), *Nordiska språkhaldningar. Ein meiningsmåling*. Oslo: Novus Forlag.

- Kulturministeriet (2008): *Sprog til Tiden: Rapport fra Sprogudvalget*. København: Kulturministeriet.
- Preisler, B. (1999): *Danskerne og det engelske sprog*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Tange, H. (2008): "Caught in the Tower of Babel: University lecturers' experiences with internationalization". Konferencebidrag, *NIC 2008 Cultures in Translation*, Reykjavik, Island.
- Wilkinson, R. (2005): "The impact of language on teaching content: Views from the content teacher". Konferencebidrag, *Bi- and Multilingual Universities – Challenges and Future Prospects*. Helsinki, Finland.

Center for Internationalisering og Parallelsproglighed (CIP)

er et forsknings-, kursus- og resursecenter ved Københavns Universitet (KU), som er etableret for at gøre det muligt for universitetet at satse på parallelsproglighed. CIP's hovedformål er at sikre en langsigtet, forskningsbaseret strategi for sproglig kompetenceudvikling i engelsk og dansk, således at ansatte og studerende på KU bliver i stand til at håndtere sproglige udfordringer på et professionelt niveau. Denne strategi skal være med til at styrke universitetets udvikling i international sammenhæng.

På kursussiden er kerneaktiviteten i CIP at udvikle og gennemføre forskningsbaserede og skræddersyede sprogkurser, som er tilpasset de forskellige behov på universitetet. Denne kerneaktivitet understøttes af forskningssiden, som bl.a. har til formål at undersøge sproglig praksis ved universitetet og at afdække behovet for sproglig kompetenceudvikling hos specifikke målgrupper på KU. CIP's forskning omfatter bl.a. undersøgelser af forholdet mellem formidlingsprog og kvaliteten af undervisningen, forskning i metoder til testning af sprogkundskaber samt sprogpolitisk forskning, f.eks. vedrørende det danske sprogs status som videnskabssprog.

CIP's hjemmeside: <http://cip.ku.dk/>